

COMPRENDRE CAVANILLES

SEGUNDO CENTENARIO DE
LAS OBSERVACIONES DEL REYNO
DE VALENCIA

V. M. ROSELLÓ I J. F. MATEU (EDS.).

Cuadernos de Geografía, 62.

Facultat de Geografia i Història. Universitat de
València, 1997. 694 pp.

Antonio Josef Cavanilles ha estat segurament un dels personatges més emblemàtics de la història del nostre país. De fet, l'insigne naturalista valencià impregnat del París del segle de les llums i, en definitiva, l'observador rigorós i crític, ha aconseguit que, dos-cents anys després de la seua aparició, les *Observaciones sobre la Historia Natural, Geografía, Agricultura, Población y Frutos del Reyno de Valencia*, hagen arribat a la quinzena edició. Com ja s'ha dit tantes vegades, no sols el testimoniatge d'aquesta obra de proporcions enciclopèdiques és únic sinó que a més, fou un antecedent fonamental en el procediment metodològic de recerca científica, etnològica, demogràfica i econòmica per als segles vinents.

Però aquests dos segles que es recorden ara són els que ha calgut esperar per a conèixer l'essència de l'obra i els detalls més íntims que circumdaren l'estadista i el seu temps. Enguany, la Facultat de Geografia i Història, amb el número 62 dels seus *Cuadernos de Geografía* i sota l'acurada direcció de V. M. Roselló i J. F. Mateu, ha esbossat l'estampa fidel d'un poble a finals del segle XVIII a través de l'anàlisi minuciosa del pensament polític a l'Espanya il·lustrada i d'una delicada dissecció dels seus canvis culturals i científics.

La publicació està estructurada per tal de desglossar els principals elements que repercutiren en l'obra de Cavanilles. Després d'una selecta introducció a càrrec de J. F. Mateu, es tracten els aspectes referents

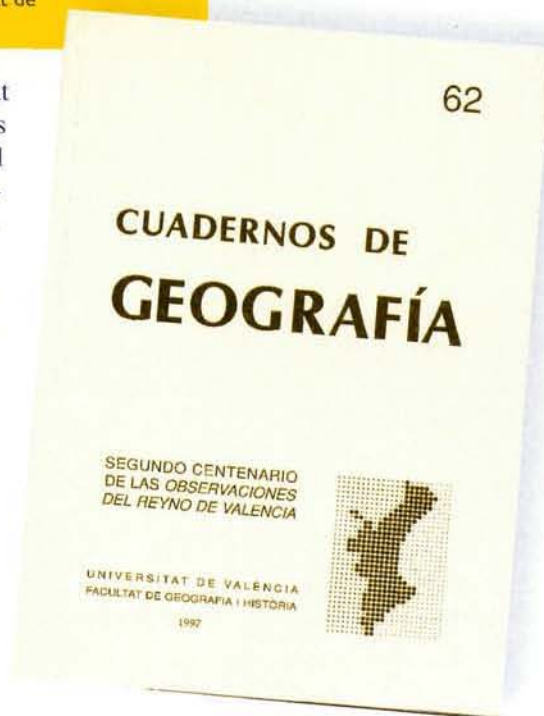
al propi autor i als seus col·laboradors. Particularment recomanable és la lectura dels articles d'A. Mestre i A. J. Bas, que resulten de gran interès per situar un Cavanilles il·lustrat compromès amb els moviments culturals del seu temps. A la segona

part, dedicada al text de l'obra, s'ha treballat al voltant de les dades demogràfiques, ramaderes, industrials, científiques i territorials arreplegades per l'autor, tot incloent-hi una curiosa i original discussió amb el suggerent títol de "La presencia femenina en las Observaciones de Cavanilles: la percepción de un ilustrado". El context de les observacions, l'última part, és una magnífica invitació a endinsar-se en alguns dels aspectes menys tractats però força interessants del llibre com ara l'ortografia, la toponímia

i les polítiques hidràuliques i forestals de finals del XVIII.

Però potser uns dels trets més destacats d'aquesta tirada especial de *Cuadernos de Geografía* ha estat la participació d'un gran nombre d'autors que des de les diferents universitats del País Valencià, instituts de batxillerat i organismes públics han col·laborat per a continuar amb la recerca multidisciplinària de Cavanilles. Amb la seua contribució al coneixement del nostre territori han continuat d'alguna manera amb aquell esperit que l'autor promou amb la seua obra: "hablaré de lo que he visto; pero quedará aún mucho que añadirán otros mas instruidos, contentándome con haber tirado las primeras líneas del quadro".

JORDI DOMINGO CALABUIG

UNA REFLEXIÓ SOBRE LES PARAULES GREGUES

EL APOCALIPSIS DE SAN JUAN

JIMONÀS, YORGOS

Introducció i traducció d'Antonio Melero.
Universitat de València, "Acadèmia dels Nocturns", "Escenes". València, 1997. 68 pp.

Quan hem llegit un llibre i el veiem després esdevingut pel·lícula, sovint se'ns instal·la al pensament la inevitable comparació, i quasibé sempre donem les nostres preferències al llibre. L'obra que ara ens ocupa no és el mateix cas. D'una banda, resulta forçós el record recent del superb espectacle teatral *Apocalipsis, voz de mujer*, la base del qual és el text de Khimonàs. Altrament, més enllà de considerar les divergències i variacions que la posada en escena suposa respecte al dit text, no podem sinó concloure que tots dos productes són, cadascun en si mateix, excel·lents. No en va l'obra fou escrita perquè la digués Irene Papis, i el seu espanyol de ressonàncies gregues ens va transmetre, a través de la traducció, la força de l'original.

El llibre ens presenta, en una llengua al nostre abast, un dels autors grecs contemporanis més interessants, però també més inclassificables, i potser per això més desconeguts fora de Grècia; val a precisar, emperò, que tret d'uns pocs grans noms de la literatura neogrega, poc es coneix d'aquesta entre nosaltres.

El fet d'haver nascut a Kavala en 1938 ubicaria Iorgos Khimonàs a la dita "generació dels 60", però aquesta suposa més uns límits cronològics que no una consciència literària comuna. Metge, reveladorament doctorat a la Sorbona amb una tesi sobre els transtorns del llenguatge, professor de neuropsicologia des de fa molts anys a la Universitat d'Atenes, el món literari de Iorgos Khimonàs s'allunya de les orientacions realistes i socials d'altres autors coetanis seus.

Convençut que el discurs europeu ha conclòs, i ha d'alliberar-se, les seues obres representen una recerca del mot com a realitat, un experiment de la paraula sorgida de l'inconscient de l'individu que puga, doncs, oferir algun sentit unitari a la vida humana. Tot això mitjançant, sobretot, la visió i l'al·legoria, bastides amb símbols presos de la tradició.

En això estant, no és estrany que Iorgos Khimonàs s'haja sentit atret per l'Apocalipsi de Sant Joan. D'altra banda, aquesta és una temptació sempre present per a la literatura occidental i en concret per a la

grega; a tall d'exemple, recordem els evidents elements apocalíptics de l'*Áxion Estí* d'Elitis, i la versió al grec modern que del llibre de Patmos va fer aquest mateix autor.

Ara, Khimonàs l'ha recreat a la seua manera alhora innovadora i respectuosa. La presència divina és ambigua i de doble sexe; la veu que narra la visió no és l'Evangeliista, sinó la Dona. Personatge del text bíblic, Khimonàs la fa protagonista, i de la seua veu en fa la Veu. Des de la seua mort, en presència d'un Joan inconscient i extàtic, la Dona n'és ressò i repetició, però també contrapunt i fins i tot digne antagonisme.

Fent servir majoritàriament passatges originals de l'Apocalipsi de Sant Joan, i també, en una ocasió, de la Gènesi i de l'Evangeli de Sant Joan, Iorgos Khimonàs reflexiona, a través de la Veu de la Dona, que ho és també de la Humanitat, sobre el sofriment d'aquesta, sobre la immoralitat de la riquesa –representada, és clar, per Babilònia–, sobre el destí humà, sobre la destrucció del món vell i l'adveniment del món nou. Heus ací la principal diferència amb l'Apocalipsi de Sant Joan: aquest món nou, aquesta Jerusalem que vessa llum i claredat, representa, alhora, la desaparició de la Humanitat; és la pau immensa, però és la pau dels sepulcres. Allò nou és blanc com la neu; la gelor envaeix el món, i en el darrer moment la Dona s'arrauleix i diu que té fred, abans de fer-se la foscor definitiva.

A través d'aquesta grandesa de la Dona, l'*Apocalipsis* de Khimonàs és una reflexió, implícita i en algun moment explícita, sobre les paraules gregues. La traducció d'Antonio Melero, sòbria i precisa, ens la fa arribar de la manera puntual i exacta que era d'esperar; ens consta que en algun passatge no ha estat fàcil, per exemple una cançó popular en dialecte cretenc. L'estudi introductor sobre l'autor, l'obra i el gènere apocalíptic són molt d'agrair, pel general desconeixement que abans esmentàvem. Tot just per això, trobem a faltar un aparat de notes a peu de pàgina molt més crescut que no el que hi trobem, que quasibé sols es limita a assenyalar les referències a l'Apocalipsi de Sant Joan. Estem segurs que el lector hagués agraït força més ajudes per a la interpretació dels símbols que Khimonàs hi fa servir. És cert, emperò, que això hauria excedit els límits que la present edició permetia.

RUBÉN MONTAÑÉS GÓMEZ

LA «VENTAFOCS LITERÀRIA» RETORNA A L'ALDEA GLOBAL

EL LECTOR MODEL EN LA
NARRATIVA PER A INFANS I JOVES

GEMMA LLUCH

Col·lecció ALDEA GLOBAL, 3. Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Jaume I de Castelló, Universitat de València, 1998. 157 pp.

Vivim en un món més i més procliu a la globalització de l'economia, de la tecnologia de les comunicacions i de les formes de cultura. Com més gran és l'horitzó en què ens projectem, més petit esdevé el nostre àmbit de referència. McLuhan ja ho va predir fa gairebé tres

dècades en encunyar la noció *aldea global*, que ara dona nom a una nova col·lecció d'estudis, publicada conjuntament pels serveis editorials de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana i la Universitat de València. La col·lecció, que es presenta amb format i disseny atractius, pretén reflexionar al voltant dels canvis culturals globalitzadors a què assistim en aquest tombant de segle, comesa que requereix a hores d'ara una perspectiva interdisciplinària. En efecte, la complexitat i rapidesa dels canvis en la societat i en la cultura contemporànies exigeixen eines teòriques plurals i la col·laboració d'especialistes de camps diversos, que compartesquen sabers i voluntat d'intervenció sobre els processos en marxa.

Aquest caràcter de cruïlla, on conflueixen coneixements i aplicacions, teorització àmplia i pràctica d'anàlisi concreta, és comú als pimers títols apareguts en *Aldea Global*. El tercer d'ells, *El lector model en la narrativa per a infants i joves*, és obra de la Dra. Gemma Lluch, professora titular del departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, especialista en didàctica de la llengua i la literatura i en anàlisi del discurs i pragmàtica literària. Gemma Lluch hi ha acreditat una sòlida trajectòria professional i investigadora i, sens dubte, ha esdevingut una de

els millors coneixedores de la literatura feta en català per al que se'n diu, capciosament, el públic infantil i juvenil. De fet, aquest estudi intenta esbrinar què hi ha darrere d'aquest rètol, què pertany a aquesta categoria (prop d'una tercera part de la producció literària en català, ens diu l'autora), quina és la representació del jovent i de la infància que projecta aquest tipus de literatura i com han evolucionat els patrons narratius del gènere, sota la influència dels canvis socioculturals i tecnològics.

Encapçala el text un pròleg tan suggestiu com lúcid del Dr. Vicent Salvador, bon coneixedor ell mateix dels problemes que susciten les fronteres literàries. No debades hi designa aquest territori immens com a desconeguda i riquíssima "ventafocs literària". Salvador, codirector amb Gemma Lluch de la col·lecció que acull l'estudi, ens n'avança les línies expositives i les claus d'interpretació que aporta l'autora. El guiatge d'aquesta és clar i permet, en un llenguatge precís i entenedor, llegir el llibre tot d'una, malgrat la densitat dels temes que s'hi aborden i l'abundor de referències documentals i històriques.

L'itinerari de lectura es desenvolupa al llarg de set capítols, que menen, en un to més pròxim a l'assaig que a la asèptica exposició acadèmica, de la teoria general als textos. Des de la noció de *lector model*, inspirada en Umberto Eco i els teòrics de la recepció estètica, desemboquem en tres aplicacions específiques –*competència hipertextual*, en diu l'autora–: sobre versions serioses de textos adults, com ara el *Tirant lo Blanc*; sobre el rupturisme burlesc d'autors traduïts, com Gianni Rodari o Roald Dahl i sobre les narracions *mediàtiques* de la factoria Disney. Enmig trobem ben enllaçades anàlisis relatives als nexes oralitat/escriptura, als factors de la comunicació i la sociologia literària o als codis i subcodis que graviten al voltant de la competència lectora d'aquest tipus de productes.

Una bona bibliografia i un índex analític completen aquest excel·lent treball, que potser encara hauria guanyat amb un capítol recapitulador, en el qual es sintetitzés la visió de l'autora i les expectatives que obre. Perquè, en efecte, es tracta d'un estudi peoner en el seu camp, una indagació profunda, que invita a la reflexió, i a la polèmica, en el vast i canviant món de la lectura entre infants i joves, un territori definitivament annexionat a l'aldea global.

MIQUEL NICOLÁS AMORÓS

UN MODEL D'ENSENYAMENT PER A LA INVESTIGACIÓ

MATERIALS DIDÀCTICS PER A L'ENSENYAMENT DE L'ASTRONOMIA (DE LES OBSERVACIONS ALS MODELS).

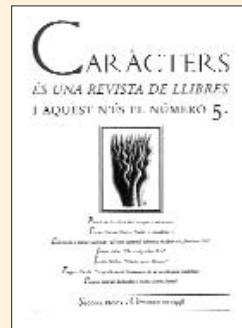
Grup Astre. Nau llibres. València 1998. 145 pp.

Els canvis al llarg de l'any en la duració del dia i la nit i en els punts d'eixida i posta del Sol, l'altura que assoleix aquest en cadascuna de les estacions, el moviment diari de les estrelles, la variació de les constel·lacions que es veuen a l'estiu o a l'hivern; tot un seguit d'observacions quotidianes que tots coneixem i experimentem però que amb dificultat relacionem amb les seues causes: la rotació diària de la Terra sobre un eix que no és perpendicular al pla del seu moviment de translació. El motiu d'aquest evident divorci entre experiència i model no cal buscar-lo en l'absència d'una concepció clara d'aquest darrer. Ara més que mai, amb les imatges de la Terra vistes des dels satèl·lits artificials i amb les simulacions per ordinador, tothom "comprèn" i accepta com una obvietat una Terra esfèrica descrivint el·lipses al voltant del Sol.

No és difícil trobar en la literatura de divulgació sobre astronomia excel·lents exposicions de per què els models expliquen les observacions, però més rarament descobrim aportacions que ens encaminen en sentit contrari. El grup Astre, des de la seua experiència en l'ensenyament de l'astronomia, ens ofereix un material que ens ajuda a recórrer aquest complex però excitant camí de tota ciència experimental: plantejament de les observacions a fer, disseny dels experiments, procés de mesura i anàlisi i discussió dels resultats, i a partir d'ací, construcció d'un model que explique les observacions i que permeta fer prediccions contrastables amb noves dades observacionals.

Un llibre que presenta una proposta didàctica basada en el model d'ensenyament per investigació, en el qual l'educand és considerat com un investigador novell. Té la virtut que pot encuriosir qualsevol que vulga aprendre els conceptes bàsics de l'astronomia de posició des d'un interès per saber com s'elaboren els coneixements científics. Una eina bàsica per a aquells que estiguen interessats en l'aprenentatge i en l'ensenyament de les ciències.

JOAN FERRANDO

CARÀCTERS REVISTA DE LLIBRES

NUMERO 5. OCTUBRE DE 1998

Premis de la crítica dels escriptors valencians

Ferran Garcia-Oliver: "Fuster i «nosaltres»"

Entrevista a Eliseu Climent: "El món editorial valencià, malgrat tot, funciona i bé"

Jaume Aulet: "Un assaig sobre Foix"

Jacobo Muñoz: "Goethe sense Weimar"

Eugeni Portela: "El problema de l'avaluació de la investigació científica"

Pàgines centrals dedicades a Maria-Mercè Marçal

NUMERO 6. GENER DE 1999

Juli Capilla: "La literatura de Xosé Saramago"

Francesc Bayarri: "Mitjans de comunicació i democràcia"

Entrevista a Rosa Serrano: "El nou impuls editorial"

Jaume Aulet: "La crítica literària, un territori compromès"

Josep Palomero: "L'illa de l'holandès, de Ferran Torrent"

Pàgines centrals dedicades a Joan Francesc Mira

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
Av. Blasco Ibáñez 32 - 46010 València
Tel.: 96 386 40 90 - Fax: 96 386 44 93
E-mail: Vicent.Alonso@uv.es